

Звездан М. Арсић¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем
у Косовској Митровици, Филозофски факултет
Катедра за педагогију

ПРИПРЕМАЊЕ УЧЕНИКА ЗА ОБРАДУ НОВИХ НАСТАВНИХ САДРЖАЈА У ФУНКЦИЈИ ЊИХОВОГ ИНТЕЛЕКТУАЛНОГ ОСАМОСТАЉИВАЊА У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

На данашњем ступњу развоја схватања о организацији наставе настављена је тенденција уважавања значаја и улоге интелектуалног осамостаљивања ученика, која датира још од друге половине XX века. У складу са таквим опредељењем захтева се да наставу треба оријентисати у правцу ученичког самосталног стицања знања у свим наставним предметима и на свим ступњевима система васпитања и образовања. Дакле, интелектуално осамостаљивање ученика треба да представља један од најважнијих резултата савремено конципиране наставе. Са друге стране, обрада нових наставних садржаја као интегрални и равноправни део са осталим компонентама у структури наставног рада, треба да буде у функцији стварања повољних услова за то. Уважавајући претходно наведене захтеве и констатације, у раду је пажња усмерена на даљу афирмацију значаја интелектуалног осамостаљивања ученика у наставном процесу и неке карактеристичне проблеме који у овом домену постоје. Поред тога, а с обзиром на чињеницу да сваком раду претходи темељна припрема, пажња у раду усмерена је и на смисао, суштину и значај припремања ученика за обраду нових наставних садржаја, начине и поступке припремања ученика за обраду нових наставних садржаја, али и на грешке и проблеме у припремању ученика за обраду нових наставних садржаја.

Кључне речи: настава, ученик, припрема, наставни садржај, интелектуално осамостаљивање.

1 zvezdanars@gmail.com

УВОД

Уколико се истински жели да ученик буде субјект у настави треба створити услове да он до суштинских знања о стварности долази властитом интелектуалном активношћу. Истицање потребе интелектуалног осамостаљивања ученика у стицању знања у настави значајно је и због тога што представља важан услов њиховог оспособљавања за самообразовање. Образовање у савременим условима живота и рада не може се завршити на одређеном ступњу или нивоу школовања ма како оно било и колико дуго трајало, нити се може остваривати само у школама или неким другим васпитно-образовним установама. Ученици се за самообразовање најуспешније оспособљавају у настави заснованој на комбиновању поучавања и самоучења, односно у настави која је тако организована да учење које карактерише туђа помоћ постепено прераста у учење без туђе помоћи. Зато треба радити на стварању услова да се елементи самосталног учења уводе од почетка школовања и да оно из разреда у разред све више сужава подручје непосредног поучавања. С обзиром на чињеницу да успех у било којој врсти свесне делатности зависи од темељне припреме, припремање ученика за обрађивање нових наставних садржаја, у целокупном току наставног процеса, једна је од најважнијих претпоставки за стварање повољних услова за интелектуално осамостаљивање ученика и успех у реализацији задатака наставе уопште.

Интелектуално осамостаљивање ученика у настави и припремање ученика за обрађивање нових наставних садржаја представљају сложене мисаоне и радне процесе који захтевају смишљен приступ како од наставника тако и од ученика. Да би се остварила жељена функционалност са наставним садржајима који ће се обрађивати, али и да би припремање ученика било у функцији интелектуалног осамостаљивања ученика у наставном процесу, садржај припремања ученика треба да буде довољно широк, разноврстан и еластичан. Поред тога, садржајем припремања ученика за обраду нових наставних садржаја треба обухватити два главна фактора наставног рада – ученика и наставника. То значи да у процесу припремања ученика за обраду нових наставних садржаја треба разликовати два аспекта. Први се односи на припремање ученика за обраду нових наставних садржаја у настави које се одвија под руководећом улогом наставника, док други подразумева самостално припремање ученика за обраду нових наставних садржаја изван наставе.

ПОТРЕБА И ЗНАЧАЈ ИНТЕЛЕКТУАЛНОГ ОСАМОСТАЉИВАЊА УЧЕНИКА У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

Проблем интелектуалног осамостаљивања ученика је, како у прошлости тако и сада, био предмет интересовања истакнутих педагога. Увидевши значај који интелектуално осамостаљивање има у свеукупној организацији наставног процеса Ј. А. Коменски (1954, стр. 54) истиче захтев „да ученик сам продира до корена ствари и сазнаје њихово значење и намену“. И Жан Жак Русо (1950, стр. 170) је захтевао да „знање мора да буде последица властитог опажања и размишљања“, а на потребу интелектуалног осамостаљивања ученика у настави указивао је и А. Дистервег (1956, стр. 74), који је истицао да „нико не може мислити уместо ученика, баш као што га нико не може заменити, рецимо у варењу хране“. Идеје, схватања и ставове истакнутих педагошких класика о значају интелектуалног осамостаљивања ученика у наставном процесу прихватили су и наши угледни старији педагози, пре свих Ђ. Натошевић (1861, стр. 9), који је захтевао „да прави наставник само треба да упути, па да деца све сама нађу“ и В. Бакић (1897, стр. 123), који је истицао „да се једино саморадњом може нешто научити поуздано“.

Анализа развоја схватања о организацији наставе у другој половини XX века указује на даље увиђање значаја и улоге интелектуалног осамостаљивања ученика у настави и њиховом свеукупном развоју. У складу са таквим опредељењем истиче се захтев „да наставу треба оријентисати у правцу ученичког самосталног стицања знања у свим наставним предметима и на свим наставним ступњевима“ (Yoakam & Simpson, 1955, стр. 103). Будући да је функционална само она настава која ученику омогућава лични интелектуални напредак и његово лично интелектуално осамостаљивање у односу на предмет учења, њена вредност цени се по томе какав и колики простор обезбеђује за облике самоучења.

Истицање значаја и потребе интелектуалног осамостаљивања ученика у настави значајно је и због тога што оно представља важан услов њиховог оспособљавања за самообразовање. Образовање у савременим условима живота и рада не може се завршити на одређеном ступњу или нивоу школовања, ма како оно било и колико дуго трајало, нити се може остваривати само у школама или неким другим васпитно-образовним установама. Ученици се за самообразовање најуспешније оспособљавају у настави заснованој на комбиновању поучавања и самоучења, односно у настави која је тако организована да учење које карактерише туђа помоћ постепено прераста у учење без туђе помоћи. Зато треба радити на стварању услова да се елементи

самосталног учења уводе од почетка школовања и да оно из разреда у разред све више сужава подручје непосредног поучавања. Поред тога што афирмишу значај и улогу интелектуалног осамостаљивања ученика у наставном процесу, претходно наведене констатације и захтеви створили су основу да се, нарочито, у последње две деценије прошлог века, развију и схватања по којима се под интелектуалном самосталношћу ученика у настави подразумевају активности у којима ученик ради сам, без помоћи наставника. Међутим, са аспекта савремено организоване наставе таква схватања не могу се прихватити, јер успех у стицању знања у настави подразумева учениково самостално мишљење које треба систематски неговати и развијати. Зато од наставника треба захтевати да код својих ученика подстичу коришћење сопственог интелекта и стварају ситуације у којима се максимално изражава њихова мисаона самосталност.

Потреба интелектуалног осамостаљивања ученика у настави никако не значи да их треба препустити себи. Напротив. Захтев за интелектуалним осамостаљивањем ученика у настави не доводи у питање његову руководећу улогу наставника. Овај процес није усмерен на елиминисање наставничковог руковођења у стицању знања у настави, већ је усмерен ка његовој коренитој промени. И савремено оријентисана настава руководећу улогу наставника посматра у том контексту. Она је не одбацује, него је само радикално мења. У савремено оријентисаној и организованој настави наставник се не повлачи, нити се ограничава његова педагошка функција. Једина промена на којој се инсистира односи се на то да руководећа улога наставника треба да буде стављена у функцију промене положаја ученика и његове улоге у властитом развоју. Дакле, учење, а самим тим и стицање знања у настави треба да буде организовано као самостална и вођена активност, при чему је важно знати да у том процесу владају сложени односи који проистичу из самосталног и вођеног долажења до нових знања. Такав однос најоучљивији је у оном делу организације и реализације наставног процеса који се односи на припремање ученика за обраду нових наставних садржаја.

Дакле, самосталним радом ученика у настави мора се руководити, јер ефикасна права активност и самостални рад ученика могући су једино под руководећом улогом наставника. Наравно, то руковођење не сме се свести на присиљавање, што је у прошлости била честа појава. Такође, руковођење наставника не сме ометати учениково интелектуално осамостаљивање у стицању знања у настави што се, на жалост, често дешава. У вези са овим проблемом Л. П. Артрисова (1968, стр. 40) каже да „помагати ученику у учењу и стицању знања никако није једноставна ствар“ и да је „кудикамо лакше сме-

тати у том процесу“. Наставници често испољавају сувишну активност и тиме ометају развој интелектуалне самосталности код ученика током учења и стицања знања. То значи да се не води довољно рачуна о захтевима савремене дидактике, да наставник што је могуће више одступи од доминантне позиције и своју руководећу улогу стави у функцију реализације захтева који омогућавају интелектуално осамостаљивање ученика. Међу чиниоцима који ометају осамостаљивање ученика, чак и онда када се том захтеву жели изаћи у сусрет, најпресуднија је, по свему судећи, навикнутост (већине) наставника да по сваку цену воде главну реч у настави и да у сваком моменту буду у првом плану (Баковљев, 1983, стр. 71). Они се испољавају у разним облицима као што су одговарање на сопствена питања, искључивање ученика из утврђивања обрађеног, отимање речи од ученика, понављање ученичких (тачних одговора), пребрзо кориговање ученичких грешака, прекидање ученичког излагања и сувишно говорење. Поред наведених показатеља који ометају интелектуално осамостаљивање ученика, резултати истраживања (Арсиф, 2014, стр. 126) показују да на то утиче и време које је ученицима на располагању за размишљање приликом давања одговора на постављена питања (ученици немају довољно времена за размишљање), однос наставника према грешкама ученика (неразумевање за грешке ученика које настају током наставе, исмевање погрешних одговора ученика, кажњавање погрешног одговора смањивањем оцене или уписивањем негативне оцене), неадекватно припремање ученика за обраду новог наставног садржаја (ученици нису обавештени о предмету рада на наредном часу), као и необјективност приликом оцењивања ученика.

ПРИПРЕМАЊЕ УЧЕНИКА ЗА ОБРАДУ НОВИХ НАСТАВНИХ САДРЖАЈА

Обрађивање нових наставних садржаја, односно стицање нових знања у целокупном току наставног процеса, једна је од најважнијих претпоставки за успех у реализацији задатака наставе. Исто као и интелектуално осамостаљивање ученика у настави и проблем припремања ученика за обраду нових наставних садржаја био је предмет пажње многих аутора, који су са различитих аспеката проучавали и анализирали наставни процес. Дубља анализа њихових схватања о овом проблему (Ј. А. Коменски, Ј. Ф. Хербарт, Џ. Дјуи, Г. Кершенштајнер...) наводи на закључак да је циљ припремања ученика за обраду нових наставних садржаја усмерен ка томе да се они различитим на-

чинима, захтевима и усмеравањем „придобију“ за обраду новог градива (Арсид, 2014, стр. 44–45).

У нашој педагошкој и дидактичкој литератури проблем припремања ученика за обраду нових наставних садржаја није адекватно третиран. На овакву констатацију упућује анализа „најексплоатисанијих“ уџбеника педагогије и дидактике чији су аутори (Крнета, 1979; Јањушевић, 1967; Патаки, 1952, 1953; Теодосић и сар., 1968; Шимлеша, 1978) веома мало пажње поклањали разрађивању проблема који се односи на припремање ученика за обрађивање нових наставних садржаја. Нпр. тек у једанаестом издању уџбеника *Педагогија* у редакцији С. Патакија (1967, стр. III), у поглављу о етапама наставног процеса, указује се на специфичност овог проблема и констатује да на етапи припремања уводимо ученике у наставни рад, у схватање теме или проблема, у план рада и у начине усвајања нових знања и истиче захтев да на овој етапи треба мотивисати ученике за сазнајне делатности, развити знатижељу и заинтересовати их за усвајање нових знања. На сличан однос према овом важном аспекту организације наставног процеса наилазимо у већини уџбеника педагогије и дидактике, чак и новијих издања. Међутим, треба истаћи и то да постоје аутори (Пољак, 1970, 1975; Продановић & Ничковић, 1974; Баковљев, 1982, 1975; Чановић, 2002) који припремању ученика за обраду новог наставног садржаја посвећују адекватну пажњу и значајно доприносе стварању услова за превазилажење многих проблема који постоје у овом домену.

СМИСАО, СУШТИНА И ЗНАЧАЈ ПРИПРЕМАЊА УЧЕНИКА ЗА ОБРАДУ НОВИХ НАСТАВНИХ САДРЖАЈА

Свакодневна људска пракса показује да сваком раду треба да претходи темељна припрема, а опсег те припреме зависи од тежине и сложености предстојећег рада. Ово се односи и на наставни рад, јер је настава сложен радни процес, који захтева смишљен приступ како од наставника тако и од ученика. Смисао припремања ученика произилази из чињенице што наставни процес на свим етапама има сазнајну, организационо-техничку, психолошку и дидактичко-методичку страну (Пољак, 1975, стр. 46). То значи да у току припремања ученика за обраду новог наставног садржаја треба извршити темељне предрадње сазнајног, организационо-техничког, психолошког и дидактичко-методичког карактера, а њихов циљ треба да буде усмерен на стварање услова за стицање нових знања и интелектуално осамостаљивање ученика.

Суштина сазнајног аспекта припремања огледа се у томе што се ученици помоћу одговарајућих методичких поступака информишу о томе шта ће се учити, шта ће се радити, са којим ће се наставним садржајима упознати, коју ће проблематику обрађивати, које ће изворе користити, колико дуго ће обрађивати одређене садржаје итд. Организационо-технички аспект припремања односи се на реализацију оних задатака који су у вези са припремањем наставних средстава и помагала која ће се користити у раду. Он се односи и на давање упутстава ученицима о начину и техници рада, зато што следи њихов самостални рад, а веома је битан и у оном делу када треба формирати радне групе. Припремање ученика за обраду нових наставних садржаја има важан психолошки значај и он се, пре свега, односи на мотивацију ученика за рад, која подразумева активан однос према стицању новог знања, буђење интелектуалне радозналости, стварање повољне радне атмосфере, изазивање психолошке напетости, што би за последицу требало да има емоционално придобијање ученика за сарадњу. Жељена позитивна наставна ситуација, када је у питању припремање ученика за обраду нових наставних садржаја, подстиче се одговарајућим дидактичко-методичким поступцима. То значи да је за успех у реализацији постављених задатака веома значајан дидактичко-методички аспект припремања, јер управо дидактичко-методички поступци представљају нужну спону између задатог и начина остваривања. Другим речима, они посредују у остваривању постављених задатака. Дидактичко-методичка анализа припремања ученика за обраду новог наставног садржаја показује да у овом процесу постоји спектар динамичних нити које су међусобно испреплетане, а које је посредством методичких поступака потребно систематизовати у складну целину (Пољак, 1975, стр. 48).

НАЧИНИ И ПОСТУПЦИ ПРИПРЕМАЊА УЧЕНИКА ЗА ОБРАДУ НОВИХ НАСТАВНИХ САДРЖАЈА

Задаци који се односе на припремање ученика за обраду нових наставних садржаја вишеструки су и остварују се посредством адекватних и разноврсних начина. Вишеструкост задатака не може се постићи само на један начин, зато што се тако не може обухватити сва њена ширина и увидети њен значај. Да би се остварила жељена функционалност и адекватност са наставним садржајима који ће се обрађивати, садржај припремања ученика треба да буде довољно широк, разноврстан и еластичан. У складу са претходно изреченим констатацијама и изнетим захтевима у процесу припремања ученика за обраду нових наставних садржаја разликују се два аспекта:

- 1) припремање ученика за обраду нових наставних садржаја у настави које се одвија под руководећом улогом наставника и
- 2) самостално припремање ученика за обраду нових наставних садржаја изван наставе (Арсић, 2014, стр. 48).

У настави, ученике за обраду нових наставних садржаја припрема наставник, што је разумљиво с обзиром на његову руководећу улогу. Из тог разлога, избор начина припремања ученика за обраду нових наставних садржаја у настави зависи од спретности и оспособљености наставника, јер он треба да изабере најпогодније садржаје и дидактичко-методичке поступке. Током историјског развоја наставе и схватања о припремању ученика за обраду нових наставних садржаја примењивали су се различити начини припремања ученика и различити дидактичко-методички поступци помоћу којих се оно реализовало. Међутим, с обзиром на специфичности наставног рада, сазнајног процеса у њему и захтева који се односе на интелектуално осамостаљивање ученика, припремање ученика за обраду нових наставних садржаја може дати очекиване резултате једино уколико се уваже одређени захтеви, чија се суштина односи на:

- 1) изношење интересантних података из историје науке из које се обрађује нови наставни садржај;
- 2) практично образлагање значаја нове наставне јединице;
- 3) анализу конкретних појава из живота у смислу помоћи да се уочи проблем;
- 4) упућивање на проблем формулисањем питања;
- 5) формулисање проблема;
- 6) демонстрација експеримената или предмета;
- 7) заједничко планирање обраде нове наставне јединице (новог наставног садржаја) и
- 8) продуктивно понављање.

Поред припремања ученика за обраду нових наставних садржаја у оквиру редовне наставе, за успех у реализацији наставних задатака, посебно оних који се односе на интелектуално осамостаљивање ученика, потребно је да се ученици припремају и изван наставе. Из историје педагогије и дидактике познато је да су представници радне школе припремању ученика за обраду новог наставног садржаја изван наставе придавали велики значај. С тим у вези, наставницима је препоручивано да са ученицима одржавају тзв. догово-

ре, чија се суштина састојала у томе што је наставник дан пре, а у неким случајевима и неколико дана унапред, обавештавао ученике о новој теми. Задатак ученика био је да о најављеној теми нешто прочитају, да обаве основне практичне предрадње, да прикупе одређени материјал (сликовни, текстуални, природни). Дакле, поред наставника и ученици су се до извесне мере припремали за рад на обрађивању нове теме. Такав однос према овом проблему представља логичну последицу општих настојања у то време, поготову ако се зна да је основно правило радне школе било да се ученици оспособе за рад. У складу са тим, настојало се да ученици буду што запосленији, не само у школи већ и изван ње. То је утицало да се и садржај домаћег рада ученика у великој мери односио на припремање материјала за обраду нових наставних тема, што је свакако било афирмативно, јер се и радна способност остварује радом. Међутим, фронтална и радикална критика радне школе, која је код нас нарочито била изражена у периоду после Другог светског рата и која је била идеолошки оријентисана, потиснула је све оно што је у њој било добро, што је за последицу имало то да код младих генерација нису развијане радне навике, што је даље условило појаву немогућности обављања неке радне делатности, несналажење у раду, непоседовање радне културе итд. Реформе које су у области наставе и школства уследиле у периоду транзиције нису на адекватан начин узимале у обзир припремање ученика за обраду новог наставног садржаја изван наставе. Напротив. Решења, која су се својевремено нудила као савршен модел за превазилажење неповољног стања у овом домену, нису дала очекиване резултате. Да би ученици радили у школи и ван ње, да би развили радну културу и радне способности треба их ставити у ситуацију да стварно раде, а не да гледају како други раде и вербално уче како би требало да се ради. У настојању да се тај циљ оствари, припремању ученика за обраду новог наставног садржаја изван наставе треба дати посебан значај и пажњу усмерити на реализацију захтева који могу да буду у функцији превазилажења проблема који очигледно постоје. Томе значајно може допринети савремена информациона и образовна технологија, која уз адекватну оспособљеност и наставника и ученика за њихову примену у конкретним наставним ситуацијама ученицима пружа могућност да самостално пронађу изворе који се односе на садржај који ће се обрађивати.

Припремање ученика за обраду нових наставних садржаја изван наставе има позитиван мотивациони и психолошки ефекат, јер се претпоставља да ученици са великом пажњом очекују онај тренутак у току обраде када ће наставник користити податке које су ученици из различитих извора самостално прикупили припремајући се за час. Поред тога, сазнањем шта ће се на

часу радити ученици се ослобађају страха од испитивања и неизвесности да ли ће бити предавање или испитивање, што свакако позитивно делује на њихово активно учешће у наставном процесу. Међутим, да би рад у припремању ученика за обраду нових наставних садржаја изван наставе био у функцији интелектуалног осамостаљивања ученика у наставном процесу, потребно је да наставници и ученици буду оспособљени за то. Оспособљеност наставника подразумева педагошко-психолошку и дидактичко-методичку обученост, која даље треба да буде у функцији оспособљавања ученика за самостални рад и самоучење. Самостални рад ученика представља планску, целисходно организовану активност у којој ученици у складу са својим психофизичким способностима, самостално, без директног учешћа наставника раде на решавању задатака који су унапред планирани, осмишљени и задати од стране наставника (Круљ и Арсић, 2012, стр. 364). Задаци, поред свог циља, садржаја и функције, представљају средство за мобилисање ученика, свесно и трајно усвајање научно-теоријских знања и практичних искустава, подстицање унутрашњих снага ученика, изражавање субјективних снага сваког ученика и унапређивање метода самосталне сазнајне активности. На тај начин, самостални рад ученика истовремено се јавља као средство, циљ и резултат наставног процеса. Самостални рад ученика у настави у дијалектичкој је вези и међузависном односу са процесом учења. Из те чињенице проистиче и опредељење да самостални рад ученика у реализацији задатака наставе и самоучење буду третирани са аспекта дијалектичког јединства и међусобне условљености. Једино тако је могуће сагледати њихов однос и објаснити суштину и значај који имају у процесу реализације наставних задатака, али и у васпитно-образовном раду уопште.

Активности које су усмерене ка томе да припремање ученика за обраду нових наставних садржаја изван наставе буду у функцији интелектуалног осамостаљивања ученика, чији крајњи исход треба да буде формирање вештина и навика за примену знања у наставним и животним и радним ситуацијама, подразумевају ангажовање целокупне психичке структуре личности ученика. То значи да је овде неопходно ангажовање интелектуалне, емоционалне и вољне структуре ученика, што подразумева потребу постојања одговарајућих услова у којима ће они моћи да рационално и ефикасно развијају и користе своје психофизичке, сазнајне и друге потенцијале и способности. Услови од којих зависи успех у самосталном раду и учењу изван редовних наставних активности у школи односе се на:

- 1) распоређивање и планирање радног времена;

- 2) уређивање радног простора (места) за учење;
- 3) добро познавање метода и техника учења;
- 4) оспособљеност за непосредно коришћење извора знања;
- 5) оспособљеност за самостално закључивање;
- 6) оспособљеност за самостално вредновање постигнутих резултата и
- 7) оспособљеност за прављење радне скице, односно вођење белешки из прочитаног текста (Чановић, 2002, стр. 178–180).

На самом крају морамо истаћи и то да и поред тога што на данашњем ступњу развоја схватања о настави и њеним задацима постоје бројни потврђени примери и начини припремања ученика за обраду нових наставних садржаја, у наставној пракси и даље постоје проблеми који не дозвољавају да оно буде ефикасно и у функцији успешног осамостаљивања ученика. Једна од најчешћих у низу грешака односи се на то да наставници константно примењују исти начин припремања, тј. наставни час им почиње увек на исти начин, и то понављањем раније обрађене грађе, што изазива монотонију која негативно делује на ученике и изазива одбојан однос према настави. Из ове произилази друга грешка која се односи на методички начин извођења. Уколико је садржај припремања понављање и то репродуктивно, тада се најчешће примењује метода разговора која није повољна за стварање позитивне радне атмосфере, јер се разговор најчешће своди на низ „исецканих“ питања и одговора (катехетички разговор) који не дају потребну оријентацију куда се жели кренути. Наредна грешка у припремању односи се на функционалност садржаја припремања, јер се често дешава да је оно у односу на главни део часа нефункционално. Припремање треба да буде функционално у односу на оно што иза њега следи и што му је циљ, а не механичко и формалистичко само да би се испунило наставно време. Припремање, које по свом садржају и начину није допринело стварању активног односа ученика према главном делу часа је нефункционално, а самим тим и изгубљено радно време. Поред претходно наведених, грешке у припремању ученика за обраду новог наставног садржаја могу настати и због настојања да се припрема временски нормира, што доводи до његовог продужавања и онда када за то нема стварне потребе. Анализе многих наставних часова показују да су се у овом домену, још увек, задржала традиционална схватања да припрема, тј. увод у главни део часа треба да траје од 5–10 минута. У вези са тим, треба истаћи захтев да се треба ослободити заблуда о било кавом покушају временског нормирања припремања ученика за обраду новог наставног садржаја. Сваки покушај да се овај део рада у настави временски нормира у осно-

ви је погрешан, јер његово трајање зависи од низа фактора као што су садржај увода, начин извођења, тежина рада који иза тога следи, наставни предмет, узраст ученика, наставни час у току дана, радни дан у току недеље, атмосферске прилике, умор ученика итд.

Литература

- Арсид, З. (2014). *Стицање и вредности примене знања у настави*. Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Артрисова, Л. П. (1968). *Активност ученика школника*. Москва: Просвещение.
- Бакић, В. (1897). *Педагогика*. Београд: Геца Кон.
- Баковљев, М. (1982). *Мисаона активизација ученика у настави*. Београд: Просвета.
- Баковљев, М. (1983). *Суштина и вредности мисаоне активизације ученика*. Београд: Просвета.
- Јањушевић, М. (1967). *Дидактика*. Београд: Вук Караџић.
- Yoakam, G. & Simpson, G. R. (1955). *Modern methods and Techniques of Teaching*. New York: The Macmillan Company.
- Коменски, Ј. А. (1954), *Велика дидактика*. Београд: Савез педагошких друштава ФНРЈ.
- Крнета, Љ. (1979). *Педагогика*. Београд: Научна књига.
- Круљ, Р. и Арсид, З. (2012). Дидактичке претпоставке и услови за успешно оспособљавање ученика за самостални рад и самоучење. У: Р. Николић (ур.), *Настава и учење – циљеви, стандарди, исходи* (189–198). Ужице: Учитељски факултет.
- Натошевић, Ђ. (1861). *Крайко ујужство за србске народне учишеле*. Нови Сад.
- Патаки, С. (1952). *Опћа педагогика*. Загреб: ПКЗ.
- Патаки, С. (1953). *Опћа педагогика*. Загреб: ПКЗ.
- Патаки, С. (1967). *Опћа педагогика*. Загреб: Научна књига.
- Продановић, Т. и Ничковић, Р. (1974). *Дидактика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Пољак, В. (1970). *Дидактика*. Загреб: Научна књига.
- Пољак, В. (1975). *Обрада наставних садржаја и стицање знања*. Загреб: Школска књига.
- Русо, Ж. Ж. (1950). *Емил или о васпитању*. Београд: Знање.
- Теодосић, Р. (1968). *Педагогика*. Сарајево: Веселим Маслеша.
- Чановић, С. (2002). *Проблеми савремене наставе*. Лепосавић: Учитељски факултет.

ZVEZDAN M. ARSIĆ

University of Priština in Kosovska Mitrovica
Faculty of Philosophy
Department of Pedagogy

PREPARING STUDENTS FOR THE NEW LEARNING MATERIALS
WITH THE VIEW OF ACHIEVING THEIR INTELLECTUAL INDEPENDENCE
IN THE TEACHING PROCESS

Summary

Developing the understanding of the teaching process shows a constant tendency to appreciate the importance and the role of intellectual independence of students in the process of acquiring knowledge, as well as their overall development. In line with such a definition, teaching should be focused on the students' independent learning at all levels of instruction. The emphasis on the need for intellectual independence of pupils in acquiring knowledge in teaching is also important because it is an important condition for their training for self-education. Education in modern living and working conditions can not be completed only in schools or other educational institutions at a certain level of education, regardless of how long it lasts and how long it takes. Students are most successfully trained in self-education in teaching based on the combination of teaching and self-learning, that is, in teaching that is organized so that learning characterized by someone else's help gradually turns into learning without anyone's help.

Everyday human practice shows that every work should be preceded by a basic preparation, and the scope of this preparation depends on the weight and complexity of the work ahead. This also applies to teaching, because teaching is a complex work process, which requires a thoughtful approach from both teachers and students. The concept of student preparation stems from the fact that the teaching process at all stages has a cognitive, organizational-technical, psychological, and didactic-methodical aspect. This means that during the preparation of students for the processing of new learning material, basic pre-education of the cognitive, organizational-technical, psychological, and didactic-methodical character should be carried out, with their goal directed towards creating conditions for acquiring new knowledge and intellectual independence of students. In order to achieve the desired functionality and adequacy with the teaching content to be processed, student preparation should be sufficiently broad, diverse, and elastic. In accordance with the previ-

ously stated findings and demands in the process of preparing students for the processing of new learning materials, two aspects are distinguished: a) preparation takes place under the leadership of teachers; and b) student self-preparation out of class.

Keywords: teaching, student, preparation, teaching content, intellectual independence.